

آیه الله العظمی آقاسید ابوتراب

خوانساری (قدس سره)

چون عکس دیگری در اختیار نداشتیم، مجبور شدیم همین عکس را چاپ کنیم و بدین وسیله از تا ربودن آن پوزش می طلبیم .

نام و لقب و کنیه و نسب او:

عبدالعلى - ضياء الدين - ابوتراب فرزند عالم بزرگ مرحوم آقاسيد ابوالقاسم جعفر خوانساری (متوفای ۱۲ شعبان ۱۲۸۰) و از شاگردان صاحب جواهر و شيخ انصاری، وی را تألیفاتی است از جمله، مکاسب که به نوشته صاحب احسن الودیعة حاکی از مهارت او در فقه و اطلاعات رجالی ایشان است و دیگر از تألیفات او دو کتاب اعمال شهر رمضان به عربی و فارسی است.^۱

فرزند علامه بزرگوار مرحوم آقا سید محمد مهدی خوانساری (متوفای ۱۳۴۶) و مؤلف رساله عديمة النظير في تحقيق احوال ابي بصير، که به تصدیق اهل فن رجال رساله ای است پراج و تحقیقی، که در سال ۱۲۷۶ به ضمیمه چند کتاب فقهی از قدمای اصحاب به نام الجوامع الفقهیه چاپ شده است، تألیف این رساله در سال ۱۲۳۰ به پایان رسیده است، تألیفات دیگر او عبارت است از شرح تبصره، شرح مبادئ الاصول، شرح سیوطی، حاشیه بر قسمتهایی از شرح لمعه و رساله در علم حساب.^۲

فرزند دانشمند بزرگ مرحوم آقا سید حسن خوانساری متوفای ۱۲۱۰ شاگرد صاحب حدائق و دارای تألیفاتی که یکی از آنها کتاب صیغ العقود است.^۳

فرزند علامه محقق آقاسید حسین خوانساری (متوفای ۱۱۹۱ یا ۱۱۹۲) و استاد میرزای قمی صاحب قوانین و شیخ اجازه سید بحر العلوم و آقا محمد علی کرمانشاهی صاحب مقامع الفضل. وی را تألیفات بسیاری است، از جمله حاشیه بر شرح لمعه که قسمتی از آن با شرح لمعه طبع ۱۲۷۱ چاپ شده است، و رساله «تنجس ملاقی المنتجس» و «رسالة فی شرح عبارة مشكلة من شرح اللعة» که هر دو در سال ۱۳۷۷ در اصفهان در ضمن سلسله المخطوطات چاپ

۱ - مصفی المقال ص ۲۴ و ۱۰۸، احسن الودیعة ص ۲۱۹ چاپ دوم، مناهج المعارف ص ۱۸۵.

۲ - مناهج ص ۱۸۴.

۳ - طبقات اعلام الشيعة قرن ۱۳ ج ۱ ص ۳۲۳، سلسله المخطوطات ج ۱ ص ۱۳۳ مقدمه رساله تنجس ملاقی

المنتجس، مناهج ص ۱۸۲.

شده است.^۴

فرزند عالم بزرگوار آقاسید ابوالقاسم جعفر معروف به میرکبیر (متوفای ۱۱۵۷) شاگرد علامه مجلسی و مؤلف کتاب مناهج المعارف که با مقدمه و حواشی بسیار مفصل و سودمند، در سال ۱۳۹۲ در تهران چاپ شده است و نیز از آثار او است: منظومه میمیه خالی از الف (که در کتاب مبانی الاصول آقامیرزا محمد هاشم چهارسوقی چاپ شده) و دوازده کتاب و رساله دیگر، این بزرگوار اول کسی است از این خاندان که در سال ۱۱۳۲ از اصفهان به خوانسار آمده و در آنجا متوطن شده است.^۵

۱- فرزند عالم فاضل آقاسید حسین اصفهانی صاحب حاشیه مطول (متوفای بعد از

۱۰۹۰).^۶

۲- فرزند آقا سید محب الله که از علماء و دانشمندان اصفهان بوده است.^۷

۳- فرزند آقاسید قاسم

۱۱- فرزند آقا سید محمد

۴- فرزند آقا سید قاسم

۱۲- فرزند آقا سید محمود

۵- فرزند آقاسید مهدی

۱۳- فرزند آقا سید حسین

۶- فرزند آقاسید زین العابدین

۱۴- فرزند آقا سید حسن

۷- فرزند آقاسید ابراهیم

۱۵- فرزند آقا سید احمد

۸- فرزند آقا سید کریم الدین

۱۶- فرزند آقا سید ابراهیم

۹- فرزند آقاسید رکن الدین

۱۰- فرزند آقاسید زین الدین

۱۷- فرزند آقاسید صالح قصیر، که دانشمندی زاهد و عابد بوده و قبر او در «بیدهند»

خوانسار زیارتگاه است.^۸

۴- زندگانی آیه الله چهارسوقی ص ۱۰۱، سلسله المخطوطات ۷/۱، مقدمه رساله نهریه، طبقات اعلام

الشیعة، قرن ۱۳ ص ۵۵ و مناهج ص ۱۷۸.

۵- زندگانی آیه الله چهارسوقی ص ۱۲، مناهج ص ۱۰۳.

۶- سلسله المخطوطات ص ۹، مناهج ص ۹۰-۹۲.

۷- سلسله المخطوطات ص ۹، مناهج ص ۹۰.

۸- زندگانی آیه الله چهارسوقی ص ۱۲، مناهج ص ۸۶.

۱۸- فرزند آقاسید عیسی که از علماء و فضلاء و صاحب کشف و کرامات بوده، و قبر او در «الکاء» که یکی از روستاهای لرستان است - می باشد و مورد احترام همگان و زیارتگاه است.

۱۹- فرزند آقا سید حسن ۲۱- فرزند آقاسید ابراهیم

۲۰- فرزند آقاسید یحیی ۲۲- فرزند آقاسید حسن

۲۳- فرزند امام زاده عبدالله بن موسی بن جعفر علیهما السلام، که شاید زیارتگاه مشهور به امامزاده عبدالله، در آوه، چهارفرسخی شهر ساوه متعلق به او باشد.^{۱۰}

تولد او:

بسمه تعالی

تازه از جهت شماره ترتیب اجداد معظم له اشتباهی رخ داده که بدین وسیله تصحیح می شود :

فرزند عالم فاضل آقا سید حسین اصفهانی صاحب حاشیه مطول (ماتوقای احمد از ۱۰۹۰)

فرزند آقا سید قاسم

فرزند آقا سید محب الله که از علماء و دانشمندان اصفهان بوده است .

فرزند آقا سید قاسم

۱۲- فرزند آقا سید محمد

فرزند آقا سید مهدی

۱۳- فرزند آقا سید محمود

فرزند آقا سید زین العابدین

۱۴- فرزند آقا سید حسین

فرزند آقا سید ابراهیم

۱۵- فرزند آقا سید حسن

فرزند آقا سید کریم الدین

۱۶- فرزند آقا سید احمد

فرزند آقا سید رکن الدین

۱۷- فرزند آقاسید ابراهیم

۱- فرزند آقا سید زین الدین

۱- فرزند آقا سید صالح قصیره که دانشمندی زاهد و طایب بوده و قبر او در ((مهد هند)) خوانسار زیارتگاه

شخصیت او:

صاحب ریحانة الادب می نویسد: عالم عامل، محقق مدقق، فقیه، اصولی، محدث، رجالی، معقولی، منقولی، عابد، زاهد، سختی، متقی و کریم النفس، علاوه بر علوم شرعی و معارف دینیہ جامع فنون متنوعه در حساب و جغرافیا و ریاضیات و هندسه متبحر بود. به اغلب وظایف مندوبه دینیہ هم از نماز و روزه و اعتکاف مسجدين سهله و کوفه و امثال آنها عمل می کرد.^{۱۲}

صاحب اعیان الشیعة می نویسد: کان محققاً مدققاً فقیهاً اصولياً، له الید الطولی فی علم الرجال واسع الاطلاع فيه جداً.^{۱۳}

حاج آقا بزرگ تهرانی (ره) می نویسد: عالم، متفمن، فقیه نبیه، رجالی متبحر، از اجلاء و علماء و مدرسین نجف بود.^{۱۴}

صاحب احسن الودیعة می نویسد: در ایامی که به مسجد کوفه و سهله می رفت مکرر خدمت امام زمان عجل الله فرجه الشریف رسیده است.

و نیز او که از شاگردان آن مرحوم بوده می نویسد: کانت له معرفة تامة بمذاهب العامة.^{۱۵}

اساتید و مشایخ اجازة او:

۱۵- دانشمند بزرگ و محقق، آقاسید محمد علی بن محمد صادق (متوفای ۱۲۸۶) مؤلف حاشیه مکاسب (که بخشی از آن در یکی از چاپهای مکاسب چاپ شده) و الصراط المستقیم در اصول فقه و اصول آل ابراهیم. این بزرگوار را باید به منزله پدر مرحوم خوانساری

۱۲ - ریحانة الادب ۱۸۸/۲.

۱۳ - اعیان الشیعة ۲۹/۸.

۱۴ - اعلام الشیعة قرن چهاردهم ۲۷/۱.

۱۵ - احسن الودیعة ۱۸۸ - ۱۹۱.

بدانیم، زیرا ایشان که پدر خود را در ۹ سالگی از دست داده بود، در سایه تربیت و سرپرستی این عالم بزرگ، مشغول تحصیل شد و ادبیات و فقه و اصول را نزد او خواند. و این استاد، اولین استادی است که به علامه خوانساری اجازه روایت داده است.^{۱۶}

۲۰- علامه بزرگ آقاشیخ محمد باقر اصفهانی فرزند صاحب حاشیه معالم (متوفای ۱۳۰۱).^{۱۷}

۳۰- علامه بزرگوار آقاسید محمد باقر خوانساری صاحب کتاب پراج روضات الجنات (متوفای ۱۳۱۳).^{۱۸}

۴۰- علامه محقق آقامیرزا محمد هاشم خوانساری صاحب مبانی الاصول - که چاپ شده - و غیره (متوفای ۱۳۱۸) مرحوم آقاسید ابوتراب پیش از تشرف به حوزه نجف، در اصفهان از سه استاد مذکور استفاده کرده و هر سه هم از مشایخ اجازه او نیز هستند.^{۱۹}

۵۰- فقیه عالیقدر مرحوم آقاسید حسین کوهکمری (متوفای ۱۲۹۹) مؤلف کتابهایی در فقه و اصول، علامه خوانساری ۵ سال از درس این استاد استفاده کرده (پس تاریخ ورود ایشان به حوزه نجف ۱۲۹۵ بوده نه ۱۲۹۶ یا ۱۲۹۹ که در برخی کتابها آمده است) و از مقررین درس او بوده، و پس از فوت او به بحث و تدریس مستقل پرداخته است.^{۲۰}

۶۰- عالم و فقیه محقق و مدقق آقاشیخ عبدالعلی اصفهانی صاحب تألیفات، (متوفای حدود ۱۳۰۰) این مرد بزرگ صاحب کرامات و مقامات معنوی بوده است.^{۲۱}

۷۰- فقیه بزرگوار مرحوم آقاشیخ محمد حسین کاظمینی (متوفای ۱۳۰۸) مؤلف کتاب هدایة الاتام فی شرح شرایع الاسلام که سه جلد آن چاپ شده است.^{۲۲}

۸۰- مرحوم حاج میرزا محمد خوانساری (متوفای ۱۳۰۸) پسر عم علامه خوانساری، فرزند آقاسید محمد صادق فرزند آقاسید محمد مهدی مؤلف رساله ابی بصیر.^{۲۳}

۹۰- عالم بزرگ مرحوم ملا لطف الله مازندرانی (متوفای ۱۳۱۱) صاحب تألیفات در اصول و فقه.^{۲۴}

۱۶ و ۱۷ و ۱۸ - به اعیان الشیعة ۲۹/۸ و اعلام الشیعة ۲۷/۱ و احسن الودیعة ۱۹۵ - ۲۰۱ و مناهج ص ۱۸۷ مراجعه شود.

۱۹ تا ۲۴ - به اعیان الشیعة ۲۹/۸ و اعلام الشیعة ۲۷/۱ و احسن الودیعة ۱۹۵ - ۲۰۱ و مناهج ص ۱۸۷ رجوع شود.

- ۱۰۰- فقیه بزرگوار مرحوم آقامیرزا حبیب الله رشتی (متوفای ۱۳۱۲) مؤلف کتابهای بدایع و اجاره و غصب و قضاء و تقلید اعلم که همه چاپ شده است. ۲۵
- ۱۱۰- آقامیرزا ابراهیم خوئی صاحب شرح نهج البلاغه که چاپ شده (متوفای ۱۳۲۵). ۲۶

شاگردان و کسانی که از او اجازه دارند

- آن مرحوم حدود پنجاه سال در حوزه علمیة نجف مشغول افاده و تدریس بوده، و واضح است که در این مدت طولانی عدۀ زیادی از درس و بحث ایشان بهره برانند و نیز گروه زیادی از آن مرحوم اجازه روایت گرفته اند. ما در اینجا فقط چند نفر از آنان را که اطلاع داریم یاد می‌کنیم.
- ۱۰۵- آیت الله سید محسن حکیم صاحب کتاب مستمسک (متوفای ۱۳۹۰) - به مناہج مراجعه شود.
- ۲۰۵- آیت الله سید محمد حجت کوهکمری از مراجع تقلید حوزه علمیة قم (متوفای ۱۳۷۲) - به مجله نور علم - شماره دهم از دوره اول مراجعه شود.
- ۳۰۵- مرحوم حاج آقابزرگ طهرانی صاحب کتاب نفیس الذریعة (متوفای ۱۳۸۹) آن مرحوم ذیل ترجمه علامه خوانساری نام هفت نفر از مشایخ اجازه او را ذکر می‌کند و سپس می‌نویسد: وقد جازنی فی الروایة بجميع هذه الطرق السبعة. ۲۷
- ۴۰۵- حاج میرزا ابوالحسن شعرانی صاحب حاشیة وافی و شرح تجرید (متوفای ۱۳۹۳) در شرح حال ایشان نوشته اند: در نجف در محضر درس محدث فاضل، تقی سید ابی تراب خوانساری، شرکت کردند. ۲۸

۲۶ و ۲۵ - به اعیان الشیعة ۲۹/۸ و اعلام الشیعة ۲۷/۱ و احسن الودیعة ۱۹۵ - ۲۰۱ و مناہج ص ۱۸۷

رجوع شود.

۲۷ - اعلام الشیعة ۲۷/۱ و ۲۸.

۲۸ - چهره درخشان ص ۸.

۵۰- حاج شیخ ذبیح الله محلانی صاحب تاریخ سامراء و غیره (متوفای ۱۴۰۵) در کتاب اختران تابناک می نویسد: حقیر در نجف اشرف علم رجال را در مسجد زرگرها نزد او می خواندم.^{۲۹}

۶۰- مرحوم حاج شیخ عبدالحسین رشتی صاحب حاشیه کفایة الاصول که چاپ شده (متوفای ۱۳۷۳).^{۳۰}

۷۰- مرحوم شیخ محمد جواد بن شیخ محمد حسین کاظمی (متوفای ۱۳۲۸) فرزند استادش.^{۳۱}

۸۰- حجة الاسلام والمسلمین آية الله حاج شیخ مرتضی مظاهری سلمه الله مقیم اصفهان مؤلف کتاب مقبس الیاقوت فی فضل السکوت و غیره.

۹۰- آية الله مرحوم آقاسید احمد صفائی خوانساری (متوفای ۱۳۵۹) مؤلف کتاب کشف الحجب عن الاسفار والکتب که به سبک کشف الظنون نوشته شده و متأسفانه چاپ نشده است، نسخه این کتاب در کتابخانه فرزندش آية الله حاج سید مصطفی خوانساری صفائی محفوظ است.

۱۰۰- مرحوم سید مهدی غریقی (متوفای ۱۳۴۳).^{۳۲}

۱۱۰- مرحوم آقاسید محمدرضا قاضی طباطبائی تبریزی متوفای () صاحب کتاب تنقیح الاصول که تقریرات بحث استاد دیگرش مرحوم آية الله آفاضیاء الدین عراقی می باشد، این شاگرد از حواریون استاد و وصی او بوده است.

مرحوم حاج آقابزرگ پس از ذکر تعدادی از تألیفات علامه خوانساری می نویسد: تمام اینها را نزد شاگرد و وصی او آقاسید محمد رضا تبریزی دیده ام.

مرحوم آقای حاج سید محمد علی قاضی طباطبائی می نویسد: حضرفی خارج الفقه و الاصول و علمی الدرایة و الرجال عنده و اختص به و کان وصیه بعد وفاته.^{۳۳}

۲۹ - اختران تابناک ص ۳۳.

۳۰ - معارف الرجال ۴۹/۲.

۳۱ - معارف الرجال ۲۲۱/۲.

۳۲ - معارف الرجال ۱۵۳/۳.

۳۳ - اعلام الشیعه ۲۸/۱ - مقدمه تنقیح الاصول ص ۱۶ چاپ نجف.

۱۲۵- مرحوم آقاسید محمد مهدی موسوی خوانساری کاظمی صاحب کتاب احسن الودیعة فی تراجم مشاهیر مجتهدی الشیعة اوتتمیم روضات الجنات وکتابهای دیگر، متوفای حدود ۱۳۹۰ در کاظمین. این مرحوم چند سال از درس علامه خوانساری در فقه و اصول و رجال استفاده کرده و از او اجازه روایت دارد، این شاگرد رساله ای در شرح حال استادش به نام مواهب الباری فی ترجمة العلامة الخوانساری نوشته که متأسفانه چاپ نشده و نسخه خطی آن هم در دسترس نیست.^{۳۴}

۱۳۵- میرمحمد حسین بن سید محمد خوانساری که خواهرزاده علامه خوانساری بوده، و استاد درباره او که در جوانی به رحمت ایزدی پیوسته فرموده: قد انکسر ظهري بموته.^{۳۵}

۱۴۵- سید محمد ابراهیم بن سید محمد صادق خوانساری (متوفای ۱۳۳۱).^{۳۶}

۱۵۵- سید ریحان الله کشفی دارابی صاحب تألیفات (متوفای ۱۳۲۸).^{۳۷}

۱۶۵- عالم ربانی شیخ فضل الله بن شیخ ابی القاسم خوئی، که شرح حال او را صاحب احسن الودیعة در کتاب مواهب الباری آورده است.^{۳۸}

۱۷۵- علامه شیخ محمد رضا زنجانی کاظمی.^{۳۹}

۱۸۵- فقیه فاضل سیدنا صبر بن سید هاشم موسوی احسانی.^{۴۰}

۱۹۵- سید ابوالقاسم ریاضی برادرزاده علامه خوانساری که در شرح حال خود فرموده: درس خارج فقه را نزد عمویم آقاسید تراب خوانساری خواندم، و ایشان از علامه خوانساری اجازه اجتهاد و روایت داشته است.^{۴۱}

۲۰۵- شیخ عبدالله بن ملاحیب الله لنگرودی، تاریخ اجازه ایشان ۱۳۲۹ می باشد.^{۴۲}

۳۴- احسن الودیعة ص ۲۰۴.

۳۵ و ۳۶- احسن الودیعة ص ۲۰۲.

۳۷- احسن الودیعة ص ۲۰۲ - اعلام الشیعة ۲/۷۹۰.

۳۸- احسن الودیعة ص ۲۰۳.

۳۹- احسن الودیعة ۲۰۳ و ظاهراً همین بزرگوار است که در فهرست مشاهیر علماء زنجان ص ۱۱۸ یاد

شده، وفات او ۱۳۶۶ می باشد.

۴۰- احسن الودیعة ص ۲۰۳.

۴۱- مناهج ص ۱۹۱، اعیان الشیعة ۸/۲۹.

۴۲- اعیان الشیعة ۸/۲۹.

۲۱۵- آية الله حاج سيد جمال الدين گلپایگانی^{۴۳} (متوفای ۱۳۷۷) ایشان یکی از مراجع تقلید عصر اخیر بودند و حاشیه عروة الوثقی و رساله ای در ترتب آثار ایشان چاپ شده است.

۲۲۵- آية الله حاج سيد علی مدد قائینی (متوفای ۱۳۸۴) سالهای اخیر عمرشان را در مشهد رضوی ساکن بودند.^{۴۴}

۲۳۵- سيد محمد حسن بن سيد محمد خوانساری خواهرزاده علامه خوانساری که در چاپ کتاب سبل الرشاد استادش کوشش کرده و مقدمه ای نیز بر آن نگاشته است.^{۴۵}

تالیفات او:

۱۰- الاحکام الوضعية، رساله ای است در بیان اینکه احکام وضعیه مجعول است یا نه و

در صورت مجعول بودن منتزع از احکام تکلیفیه است یا نه، تاریخ پایان تألیف ۱۲۹۹.^{۴۶}

۲۰- اصالة العدم، رساله ای است در بیان اینکه حجیت اصالة العدم به بناء عقلاء و

حکم عقل است یا به تعبد شرعی، و نیز در بیان اینکه فقط در احکام جاری است یا اعم از آن است.^{۴۷}

۳۰- اصول الفقه.^{۴۸}

۴۰- بغية الفحول، رساله ای است در بیان حکم مهریه در صورتی که یکی از زن و

شوهر پیش از دخول وفات کنند.^{۴۹}

۵۰- البيان في تفسير بعض سور القرآن، تفسیری است به سبک جدید در چند جلد.^{۵۰}

۴۳ - مقدمة میزان الانساب ص ۲۹.

۴۴ - اعلام الشيعة ۱/۱۶۲۷.

۴۵ - مناهج ص ۲۰۰ - مقدمة سبل الرشاد چاپ سنگی.

۴۶ - الذريعة ۱/۳۰۳.

۴۷ - الذريعة ۲/۱۱۷.

۴۸ - الذريعة ۲/۲۰۱.

۴۹ - احسن الودیعة ۱۹۴.

۵۰ - الذريعة ۳/۱۷۲ و احسن الودیعة ۱۹۴.

- ۶۰- التنبيه على ما اخطا السيد فيه، رساله ای است در نقد برخی فتاوی مرحوم آقاسید محمد کاظم طباطبائی یزدی صاحب عروة الوثقی.^{۵۱}
- ۷۰- حاشیه بر کتاب خمس جواهر الکلام.^{۵۲}
- ۸۰- حاشیه رسائل شیخ انصاری.^{۵۳}
- ۹۰- حاشیه مکاسب شیخ انصاری.^{۵۴}
- ۱۰۰- حاشیه منتهی المقال فی علم الرجال (رجال ابوعلی).^{۵۵}
- ۱۱۰- حاشیه نخبه حاجی کلباسی.^{۵۶}
- حاشیه نجات العباد به نام سلامه المرصاد می آید.
- حاشیه فرائد الاصول هم همان حاشیه رسائل است که گذشت.
- ۱۲۰- الدرالنضید فی شرح التجرید، شرح تجرید خواجه طوسی است، در احسن الودیعه، نام این کتاب الدرالفرد ضبط شده و مؤلف احسن الودیعه گوید: این کتاب حاکی از تبحر علامه خوانساری در علوم عقلیه و معارف الهیه است.^{۵۷}
- ۱۳۰- رساله عملیه فارسی.^{۵۸}
- ۱۴۰- رساله در احوال ابی بصیر و اسحاق بن عمار.^{۵۹}
- ۱۵۰- رساله در مؤثه مستثنای در خمس.^{۶۰}
- ۱۶۰- رساله در بیان مصرف سهم امام در زمان غیبت امام علیه السلام، این رساله

۵۱- الذریعه ۴/۴۳۸.

۵۲- الذریعه ۶/۵۹.

۵۳- الذریعه ۶/۱۵۲.

۵۴- زندگانی شیخ انصاری ص ۳۵۵، احتمال دارد حاشیه مکاسب به جای حاشیه فرائد اشتباهاً به ایشان

نسبت داده شده باشد..

۵۵- الذریعه ۶/۲۲۲.

۵۶- علماء معاصرین ص ۱۴۰.

۵۷- الذریعه ۸/۸۰، احسن الودیعه ۱۹۳.

۵۸- الذریعه ۱۱/۲۱۲.

۵۹- احسن الودیعه ۱۹۴.

۶۰- اعلام الشیعه ۱/۲۸.

- در پاسخ شیخ محمد صالح بحرانی (متوفای ۱۳۳۷) نوشته شده است.^{۶۱}
- ۱۷□ - رساله در دوران بین اقل و اکثر (اصول فقه).^{۶۲}
- ۱۸□ - رساله در بیان حکم کسی که در حج، در خارج مطاف طواف کرده است.^{۶۳}
- ۱۹□ - رساله در بیان مصرف چیزهایی که نذریا وقف یا وصیت می شود برای یکی از مشاهد مشرفه و یا یکی از معصومین و یا اولاد آنها.^{۶۴}
- ۲۰□ - رساله در تحقیق مسائلی از رضاع (رضاعیه).^{۶۵}
- ۲۱□ - رساله در بیان شرط ربا در قرض.^{۶۶}
- ۲۲□ - رساله در یکی از مسائل حج،^{۶۷} احتمال می رود که این رساله همان عقد اللثالی باشد که بعد ذکر می شود.
- ۲۳□ - رساله در حجیت اصول مثبتة (اصول فقه)^{۶۸}.
- ۲۴□ - رساله در بیان اینکه اصل در متعارضین در ادله امارات و اصول چیست؟ (اصول فقه)^{۶۹}.
- ۲۵□ - رساله در بیان اینکه بعد از تساقط دو اصل مسبب از ثالث، مرجع چیست (اصول فقه)^{۷۰}.
- ۲۶□ - رساله پیرامون کلام فاضل تونی در اصل مثبت. (اصول فقه)^{۷۱}.
- ۲۷□ - السؤال والجواب، کتابی است به سبک جامع الشتات میرزای قمی.^{۷۲}
- ۲۸□ - سبل الرشاد فی شرح نجات العباد، و گاهی به اشتباه «سبیل الرشاد» گفته می شود، این کتاب شرح نجات العباد صاحب جواهر است در ده جلد، که کتاب صوم وارث آن
-
- ۶۱ - الذریعة ۱۲۷/۲۱.
- ۶۲ - اعیان الشیعة ۳۰/۸.
- ۶۳ - اعلام الشیعة ۲۸/۱.
- ۶۴ - الذریعة ۱۲۷/۲۱.
- ۶۵ - اعیان الشیعة ۳۰/۸.
- ۶۶ - اعیان الشیعة ۳۰/۸.
- ۶۷ تا ۶۹ - اعیان الشیعة ۳۰/۸.
- ۷۰ - الذریعة ۲۴۱/۱۲.

در يك مجلد در سال ۱۳۳۲ در ایران چاپ شده است. تاریخ پایان تألیف صوم ۱۳۰۳ و ارث ۱۳۰۴ می‌باشد، و همین کتاب را علامه خوانساری در درس خارج خود محور بحث قرار می‌داده است.^{۷۳}

۲۹۵- سلامة المرصاد = فوز المعاد و سلامة المرصاد، حاشیة نجات العباد صاحب جواهر است و چاپ شده.^{۷۴}

شرح نجات العباد همان سبل الرشاد که گذشت.

۳۰۵- الصراح فی الاحادیث الصحاح والحسان، ظاهراً کتابی است مانند منتقى الجمان صاحب معالم و حبل المتین شیخ بهائی، صاحب احسن الودیعة می‌نویسد: جمع کرده در آن هر حدیث حسن و صحیحی که عمل کرده است به آن فتوی داده به مضمونش، و این کتاب به اندازه وسائل الشیعة شیخ حر عاملی است، بیان کرده در آن وجوه دلالت هر يك از احادیث را، و حال رواة آنها را بر سبیل اختصار، پس از آن ذکر فرموده کسانی را که به آنها عمل کرده و آنهائی که عمل نکرده‌اند.^{۷۵}

۳۱۵- عقد اللثالی و السواقیت فی تحصیل محل المحاذات للمواقیت، در این رساله محرم شدن از جده تجویز شده، تاریخ پایان تألیف ۱۳۳۹ می‌باشد.^{۷۶}

۳۲۵- الفرق بین الواجب المطلق والمشروط (اصول فقه).^{۷۷}

۳۳۵- الفقه الاستدلالی، قسمتی از کتابهای بیع و نکاح و رضاع است.^{۷۸}

۳۴۵- الفوائد الرجالية شامل پانصد فائده.^{۷۹}

۳۵۵- قصد السبیل فی الاحکام المستنبطة من الدلیل، طهارت تادماء ثلاثة است،

۷۳- الذریعة ۱۰۰/۱۴، احسن الودیعة ۱۹۳، فهرست مشار ۵۱۵، مکارم الآثار ۶/۱۹۸۲.

۷۴- الذریعة ۲۱۳/۱۲ و ۳۷۳/۱۶، فهرست مشار ۵۲۲.

۷۵- الذریعة ۳۲/۱۵، علماء معاصرین ۱۴۱، احسن الودیعة ۱۹۵.

۷۶- الذریعة ۲۹۶/۱۵.

۷۷- الذریعة ۱۷۷/۱۶.

۷۸- الذریعة ۲۸۱/۱۶.

۷۹- الذریعة ۳۳۶/۱۶ و مصقّی المقال ص ۲۴.

تاریخ تألیف ۱۳۰۹ می‌باشد.^{۸۰}

۳۶۵- كشف الریبة فی حکم صلاة الجمعة فی زمن احوال الغیبة.^{۸۱}

۳۷۵- لب اللباب = لب الالباب فی تفسیر احکام الكتاب، تفسیر آیات الاحکام است.^{۸۲}

۳۸۵- المسائل الخوانساریه، در جواب مسائلی که از خوانسار از ایشان سؤال شده است.^{۸۳}

۳۹۵- المسائل البحرانیة، پاسخ دوازده مسأله است که شیخ علی بن حسن بحرانی (متوفای ۱۳۴۰) مؤلف کتاب انوار البدرین فی تراجم علماء القطیف والاحساء والبحرین از ایشان سؤال کرده و مسأله اول آن دروجوب معرفة الله است.^{۸۴}

۴۰۵- المسائل البحرانیة پاسخ چهارده مسأله است که شیخ حسین بن شیخ علی بحرانی (فرزند مؤلف انوار البدرین) از ایشان سؤال کرده، تاریخ پایان آن ۱۳۳۲ است.^{۸۵}

۴۱۵- المسائل کاظمیة، پاسخ مسائلی است که شیخ مهدی جرموقی خراسانی کاظمی (متوفای ۱۳۳۹) صاحب شرح کفایة الاصول آخوند خراسانی از ایشان سؤال کرده است.^{۸۶}

۴۲۵- مصباح الصالحین فی اصول الدین.^{۸۷}

۴۳۵- مناسک حج.^{۸۸}

۴۴۵- النجوم الزاهرات، در اثبات امامت ائمة طاهرین علیهم السلام از کتابهای

۸۰- الذریعة ۱۷/۹۹.

۸۱- الذریعة ۱۸/۳۷.

۸۲- الذریعة ۱/۴۲ و ۱۸/۳۸۳ و احسن الودیعة ۱۹۳.

۸۳- الذریعة ۲۰/۳۴۶.

۸۴- الذریعة ۲۰/۳۳۸.

۸۵- الذریعة ۲۰/۳۳۸.

۸۶- الذریعة ۲۰/۳۶۳، احسن الودیعة ص ۱۴۹ و ۱۹۳.

۸۷- الذریعة ۲۱/۱۱۱.

۸۸- اعلام الشیعة ۱/۲۸.

شیعه و سنی. ۸۹

۴۵۰- هدم المشاهد = رسالة فی هدم المشاهد. ۹۰

۴۶۰- مرحوم علامه خوانساری شاعری توانا بوده که نمونه شعر او قصیده هائیه عام الخوارق در ۷۳ بیت است. ۹۱ این قصیده را در سال ۱۲۹۹ - که هشت معجزه از علی علیه السلام ظاهر شده و از این رو سال معجزات نامیده شده - سروده و کیفیت وقوع این معجزات را به طور خلاصه به نظم بیان کرده است این قصیده با مقدمه ای و نیز ترجمه آن چند سال پیش در قم چاپ شده است.

۴۷۰- مرحوم علامه خوانساری فهرستی برای تألیفات خود نگاشته که مرحوم حاج آقا بزرگ تهرانی (ره) در کتاب الذریعة قسمتی از کتابهای ایشان را از آن فهرست نقل می‌کند. صاحب احسن الودیعة پس از آنکه نام ۲۲ کتاب از این تألیفات علامه خوانساری را یاد می‌کند می‌نویسد: وله کتب کثیرة و رسائل جمّة فی المواضيع المختلفة و العلوم المتفرقة لم تخرج من السواد الی البیاض، و یا للاسف انه لم یمهله الاجل لا تمام العمل. ۹۲ این بود کتابها و رساله‌هایی که در علم تفسیر، کلام، حدیث، رجال، درایة، فقه و اصول از ایشان به یادگار مانده است، البته ممکن است کتابها و رساله‌های دیگری در غیر این علوم یا در همین علوم داشته باشند (چون ایشان در حساب قدیم و جدید و هندسه و جغرافیا و غیره هم تبحر داشته اند) که ما اطلاع نداشته باشیم. ۹۳ البته از این چهل و چند کتاب و رساله فقط ۲ کتاب چاپ شده و بقیه یا قسمتی از آنها نزد وصی و شاگرد ایشان مرحوم آقا سید محمد رضا قاضی طباطبائی بوده است که در حال حاضر نگارنده از آنها اطلاعی ندارد. فقط نسخه دوسه جلد از تألیفات ایشان در کتابخانه حسینیّه شوشتری‌های نجف موجود است. ۹۴

۸۹ - ذریعة ۸۰/۲۴، احسن الودیعة ۱۹۴، ریحانة الادب ۱۸۸/۲.

۹۰ - الذریعة ۲۰۱/۲۵.

۹۱ - در ذریعة ۱۱۹/۱۷ و اعلام الشیعة ۲۷/۱ این قصیده یاد شده است.

۹۲ - احسن الودیعة ص ۱۹۴.

۹۳ - علماء معاصرین ص ۱۳۹.

۹۴ - به فهرست حسینیّه شوشتریها که در نشریه کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران دفتر ۱۱ و ۱۲ چاپ شده

فرزندان او:

علامه خوانساری سه پسر به نامهای آقاسید محمد علی و آقاسید محمد مهدی و آقاسید محمد حسین داشته که هر سه در زمان حیات پدر از دنیا رفته و دروادی السلام نجف اشرف مدفونند.^{۹۵}

وفات او:

روز شنبه نهم جمادی الاولی ۱۳۴۶ در سن هفتاد و شش سالگی در نجف اشرف چشم از این جهان بست و حوزه علمیه نجف را در مرگ خود به سوگ و عزا نشانید، و جنازه ایشان با يك دنيا احترام و تجلیل تشییع شد و مرجع تقلید بزرگ مرحوم آية الله العظمی آقاسید ابوالحسن اصفهانی (متوفای ۱۳۶۵) در صحن مقدس علوی علیه السلام برایشان نماز خواند و طبق وصیت خود ایشان دروادی السلام، نزدیک قبر سه فرزندش به خاک سپرده شد، و به محض منتشر شدن خبر آن در نجف و برخی بلاد دیگر مجلس فاتحه برپا و از طرف تمام طبقات احترام کامل به جا آمد و شعرا در ثناء این مرد علم و تقوی و عبادت قصیده هائی سرودند که برخی از آنها در بعضی روزنامه های آن تاریخ عراق و کتاب احسن الودیعة چاپ شده است.^{۹۶}

مدارك

۱- مصفی المقال علامه تهرانی.

۲- اعلام الشيعة علامه تهرانی.

۳- الذریعة علامه تهرانی.

ص ۸۰۱ و ۸۶۳ و ۸۶۴ و ۸۶۵ رجوع شود.

۹۵- احسن الودیعة ۲۱۵ و ۲۱۹.

۹۶- احسن الودیعة ۲۱۴-۲۱۶.

- ۴ - احسن الودیعة سید محمد مهدی کاظمی چاپ دوم.
- ۵ - اعیان الشیعة عاملی چاپ ۱۱ جلدی.
- ۶ - ریحانة الادب خیابانی چاپ ۸ جلدی.
- ۷ - علماء معاصرین خیابانی.
- ۸ - معارف الرجال شیخ محمد حرزالدین.
- ۹ - مقدمه سلسله المخطوطات آقای روضاتی.
- ۱۰ - مقدمه میزان الانساب آقای روضاتی.
- ۱۱ - شرح حال امامزاده صالح آقای روضاتی.
- ۱۲ - مقدمه مناهج المعارف آقای روضاتی.
- ۱۳ - زندگانی آیه الله چهارسوقی آقای حاج سید محمد علی روضاتی.
- ۱۴ - مقدمه سبل الرشاد چاپ سنگی.
- ۱۵ - رساله عدیمة النظیر خوانساری چاپ سنگی.
- ۱۶ - مؤلفین کتب چاپی، تألیف خان بابامشار.
- ۱۷ - فهرست کتب چاپی مشار (عربی).
- ۱۸ - مکارم الآثار معلم حبیب آبادی، ج ۶.
- ۱۹ - اختران تابناک مرحوم محلاتی.
- ۲۰ - الاعلام زرکلی چاپ جدید.
- ۲۱ - معجم مؤلفی الشیعة قائینی.
- ۲۲ - مقدمه تنقیح الاصول قاضی طباطبائی.
- ۲۳ - زندگانی شیخ انصاری، چاپ اول.
- ۲۴ - مجله نور علم زندگانی آیه الله حجت.
- ۲۵ - چهره درخشان شرح حال مرحوم استاد شعرانی چاپ تهران.
- ۲۶ - فهرست مشاهیر علماء زنجان حاج شیخ موسی زنجان، چاپ قم.
- ۲۷ - فهرست نسخه های حسینیه شوشتریها چاپ شده در دفتر ۱۱ و ۱۲ نشریه کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران.
مرحوم علامه تهرانی نوشته اند شرح حال مرحوم علامه خوانساری در سال چهارم مجله
المرشد چاپ بغداد به طور تفصیل آمده است، ولی متأسفانه آن مجله در اختیار نبود.